

POJAV IN KONCEPTUALIZACIJA HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA

EMERGENCE AND CONCEPTUALISATION OF HYBRID WARFARE

Povzetek Koncept hibridnega vojskovanja se danes pojavlja kot izziv uveljavljenim zahodnim klasifikacijam in načinom vojskovanja. Obsega metode in sredstva, ki bodo v prihodnosti verjetno del večine konfliktov. Kljub široki rabi tega termina pa hibridno vojskovanje še ni ustrezno opredeljeno. Obstajajo tudi nasprotujoča mnenja o relevantnosti in koristi tega koncepta. V prispevku so na kratko prikazane težave opredeljevanja koncepta hibridnega vojskovanja, opisani so tudi nekateri primeri konfliktov, pri katerih je tovrstno vojskovanje zelo izrazito. Povzete so temeljne splošne lastnosti hibridnega vojskovanja, v zadnjem poglavju pa so prikazane glavne težave in možnosti zoperstavljanja nasprotniku, ki uporablja takšne oblike vojskovanja.

Ključne besede *Hibridno vojskovanje, mednarodno varnostno okolje, Nato, sodobni konflikti, Ukrajina, Islamska država.*

Abstract Nowadays, the concept of hybrid warfare presents a substantial challenge to recognised western classifications and forms of warfare. It comprises methods and means which will in the future probably be used in the majority of conflicts. Despite a broad use of the term, hybrid warfare is not yet appropriately conceptualised. In addition, there are different views about the relevance and benefit of the hybrid warfare concept. The article provides a short overview of problems connected with defining the concept of hybrid warfare and describes some conflicts in which such mode of warfare is typically used. It also summarizes general characteristics of hybrid warfare. The last chapter of the article deals with the basic problems and possibilities of countering an adversary using such forms of warfare.

Key words *Hybrid warfare, international security environment, NATO, contemporary conflicts, Ukraine, Islamic State.*

Uvod Skozi zgodovino lahko spremljamo stalno spreminjanje sredstev in oblik vojskovanja, ki je posledica tehnoloških in družbenih sprememb. Pri razumevanju značilnosti, ki so bistvene za določeno obdobje ali način vojskovanja si po navadi na abstraktnejši ravni pomagamo s koncepti vojskovanja. Od sredine prejšnjega desetletja, še bolj pa po dogodkih leta 2014, vse pogosteje srečamo koncept »hibridnih groženj« in »hibridnega vojskovanja« (angl. hybrid threats, hybrid warfare). Najbrž ne bi pretiravali, če bi rekli, da gre, vsaj v zahodni vojaški misli, za presenečenje in odklon od pričakovanega razvoja vojskovanja. Zadnja desetletja je zahodno vojaško misel zaznamovala predvsem predstava o revoluciji v vojaških zadevah (angl. Revolution in Military Affairs – RMA). Ta izhaja iz domene, da bo zahodni način vojskovanja temeljil na visoki tehnologiji, pri kateri bo omogočena povezava med preciznim orožjem in informacijsko tehnologijo, ki bo zagotovila vojaško premoč.¹ Vendar se takšna pričakovanja niso popolnoma uresničila. Kot ugotavlja Ferris (2010, str. 254), so bila pričakovanja glede RMA previsoka, dogodki v Iraku, Afganistanu in Libanonu pa so jih diskreditirali. V primeru ZDA se je pokazalo, da je RMA povečala njihovo moč, ni pa zmanjšala njihovih šibkosti. V tem smislu, tako meni Ferris, »revolucijo v vojaških zadevah« spremlja tudi »protirevolucija«. Podobno trdi tudi Lonsdale (2008, str. 54–7), da so se pričakovanja glede koristi RMA oziroma vojaške transformacije pokazala kot preveč optimistična. Vojskovanje, temelječe na teh dosežkih, se je izkazalo za neučinkovito, ko se je bilo treba spoprijeti z neregularnimi oblikami vojskovanja oziroma z asimetričnimi strategijami, ki so jih razvili nasprotniki zahoda. Po vojni v Iraku leta 2003 so se zamisli RMA pokazale kot neustrezne glede na kompleksni značaj vojne.

V tem kontekstu je mogoče razumeti tudi razvoj oblik vojskovanja, ki ga označujemo kot hibridno vojskovanje in je danes eden temeljnih izzivov za zahodne koncepte vojskovanja. Vendar do zdaj pojem hibridnega vojskovanja ni jasno opredeljen; ni enotnega mnenja o tem, ali gre v resnici za novo obliko vojskovanja; obstajajo pa tudi različna mnenja o uporabnosti oziroma analitični relevantnosti tega koncepta. Ob sicer pomanjkljivi konceptualizaciji in nejasnostih glede teoretične relevantnosti koncepta hibridnega vojskovanja je veliko pozornosti namenjeno preučevanju njegovih konkretnih oblik. Empirično podlago tovrstnega preučevanja predstavljajo predvsem vojaške operacije v Libanonu leta 2006, konflikt v Ukrajini ter delovanje Islamske države.

¹ Parker navaja, da se »zahodni način vojskovanja« tradicionalno opira na tehnološko premoč, ki je pogosto nadomestitev za številčno premoč nasprotnika. Poleg tega so sestavni deli tega načina vojskovanja še disciplina, agresivna vojaška tradicija, sposobnost prilaganja na spremembe in sposobnost zagotavljanja finančnih sredstev za uvajanje sprememb (Speller in Tuck, 2008, str. 6).

1 PROBLEMI OPREDELJEVANJA KONCEPTA HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA

Uporaba izraza hibridno vojskovanje je sledila uveljavitvi izraza hibridne grožnje, ki se pojavi v začetku prejšnjega desetletja v Korpusu marincev ZDA. Tako so želeli označiti delovanje nasprotnika, ki uporablja kombinacijo različnih sredstev in dejavnosti. Koncept hibridnih groženj Fleming (2011, str. 2–4) označi kot poglede vojske ZDA na to, kako reševati kompleksno okolje operacij, v katerih nasprotnik uporablja neomejeno večino operacij, pri čemer za dosego ciljev povezuje vsa razpoložljiva orodja. Meni, da predstavlja hibridno grožnjo nasprotnik, lahko je država ali pa nedržavni akter, ki za doseganje svojih ciljev na prilagodljiv način in hitro z združevanjem ustvarja različne in dinamične kombinacije konvencionalnih, neregularnih, terorističnih in kriminalnih zmogljivosti kot tudi nevojaških sredstev. Ameriški avtorji hibridno vojskovanje praviloma obravnavajo kot obliko vojskovanja šibkejšega proti močnejšemu nasprotniku. Vendar praksa kaže, da to ni vedno tako.

Danes ni soglasja o tem, koliko predstavlja hibridno vojskovanje novo obliko vojskovanja, saj pravzaprav združuje uporabo različnih oblik, ki so bile poznane že v preteklosti. Pri razumevanju hibridnega vojskovanja se pogosto sklicujejo na razprave Franka Hoffmana (2009), enega najbolj prominentnih preučevalcev tega koncepta, ki meni, da hibridne vojne niso nove, temveč so drugačne. Opozarja, da je v vojnah skoraj vedno šlo za združevanje različnih oblik vojskovanja. V preteklosti je hkratna uporaba regularnega in neregularnega vojskovanja² dobila ime sestavljeno (angl. compound) vojskovanje. Vendar opozarja, da je treba hibridno vojskovanje razumeti kot kompleksnejšo obliko vojskovanja. Gre za združitev »celotnega spektra oblik vojskovanja, vključno s konvencionalnimi zmogljivostmi, uporabo neregularnih taktik in formacij, terorističnih dejanj, ki obsegajo nediskriminatorno nasilje in prisilo ter kriminalne dejavnosti«. Vse te dejavnosti so usmerjene in usklajene za doseganje sinergijskih učinkov v fizičnih in psiholoških razsežnostih konflikta (Hoffman, str. 36). Hoffman hibridno vojskovanje razume predvsem kot zlitje vseh oblik delovanja v celoto. Pri tem pa so razlike med posameznimi oblikami vojskovanja vedno bolj zabrisane. Opozarja tudi na verjetnost, da bo tovrstno vojskovanje glavna poteza prihodnjega varnostnega okolja.

Jacobs in Lasconjarias (2015) opozarjata, da je opredeljevanje hibridnega vojskovanja težavno in da se termin uporablja arbitrarno (odvisno od posamezne presoje) ter brez vsake jasne konceptualizacije. Pogosto odraža brisanje razlik med vojaško in civilno sfero. Posebnosti hibridnega vojskovanja poskušata razložiti z oporo na tri elemente: instrumenti, akterji in prostor.

² *Neregularno vojskovanje je v zahodni vojaški terminologiji pogosto uporabljen pojem, ki pa ga različno opredeljujejo. Ena od definicij pove, da je: »/.../ neregularno vojskovanje nasilje, ki ga pod-državni (sub-state) akterji ali skupine znotraj države uporabljajo za politične namene doseganja oblasti, nadzora in legitimnosti, pri tem pa zaradi svoje šibkosti v zmogljivostih uporabljajo neortodoksne ali nekonvencionalne pristope k bojevanju«. Med neregularno vojskovanje se uvrščajo državni udar, terorizem, revolucija, vstajništvo in državljanska vojna (Kiras, 2008, str. 232–234).*

Ena ključnih značilnosti hibridnega vojskovanja je kombinacija različnih instrumentov (vojaške sile, tehnologije, kriminalne dejavnosti, terorizma, ekonomskega pritiska, humanitarnih in religijskih sredstev, obveščevalne dejavnosti, sabotaže in dezinformiranja), ki se uporabljajo »usklanjeno kot del fleksibilne strategije«.

Druga posebnost hibridnega vojskovanja je vrsta akterjev, ki ga izvajajo. Akterji so lahko nedržavni akterji (milice, transnacionalne kriminalne skupine ali teroristične mreže), ki jih pogosto lahko podpira ena ali več držav. Hibridno vojskovanje pa lahko uporablja tudi država v izvajanju prikritega delovanja.

Prostor, na katerem potekajo različne oblike hibridnega vojskovanja, ne obsega samo fizičnega bojišča (kopnega, morja in zračnega prostora), temveč tudi uporabo tradicionalnih in novih medijskih sredstev, zato da bi akterji lahko posredovali razlage skladno s svojimi interesi in cilji. Namen je, osamiti in oslabiti nasprotnika z vsestranskim napadom na njegovo legitimnost oziroma doseči razkroj legitimnosti.

Na podlagi teh elementov omenjena avtorja opredelita hibridno vojskovanje kot: »/.../ obliko nasilnega konflikta, v katerega so hkrati vpleteni država in nedržavni akterji, z uporabo konvencionalnih in nekonvencionalnih sredstev bojevanja, ki ni omejen na bojišče ali konkretno fizično ozemlje« (Jacobs in Lasconjarias, 2015, str. 3).

Ne moremo pa tudi mimo pogledov na hibridno vojskovanje, ki se osredotočajo na pomen civilnega prebivalstva v tem vojskovanju. McCuen (2008) hibridno vojno obravnava kot kombinacijo simetrične in asimetrične vojne, v kateri se izvajajo tradicionalne vojaške operacije proti nasprotnikovim vojaškim silam in tarčam, ob tem pa si je treba odločno prizadevati za nadzor prebivalstva na vojnem območju. Hibridno vojskovanje ima tako svojo fizično dimenzijo, izraženo v bojevanju proti oboroženemu nasprotniku, in konceptualno dimenzijo, ki obsega prizadevanje za nadzor ter podporo prebivalstva na vojskovališču in tudi za podporo domače javnosti v vojskujoči državi ter podporo v mednarodni skupnosti. »Na bojiščih hibridnih vojn poteka boj za legitimnost in za podporo ljudi« (McCuen, 2008, str. 108). Podobno tudi Hoffman (2009, str. 36) opozarja, da gre pri aktivnostih, ki jih obsega hibridno vojskovanje za usmerjanje in koordinacijo na operativni in taktični ravni s ciljem doseganja sinergijskih učinkov v fizični in psihološki dimenziji vojskovanja.

V Sloveniji do zdaj ni bilo veliko razprav o konceptu hibridnega bojevanja. Eden redkih objavljenih prispevkov (Škerbinc, 2015) precej poglobljeno prikaže razvoj koncepta in njegove vsebinske prvine. Opozori, da hibridno vojskovanje ni nov pojav in opozori na podobne koncepte, ki so se pri nas uveljavili že v preteklosti, kot so npr. strategija posrednega nastopanja, specialna vojna, konflikt nizke intenzivnosti itn. Meni, da so današnji pogledi avtorjev na pojem hibridnega vojskovanja neenotni in

predstavi danes najbolj uveljavljene definicije. Opozori tudi, da je bolj kot ukvarjanje s poimenovanjem tega pojava pomembno, da to obliko vojskovanja razumemo.

Medtem ko danes hibridno vojskovanje vse pogosteje obravnavajo kot obliko prihodnjih konfliktov in zato poudarjajo pomen razumevanja tovrstnega vojskovanja, pa med strokovnjaki zasledimo tudi dvome o smiselnosti takšnega pristopa. Najprej spoznamo prepričanja, da takšno vojskovanje pravzaprav ni nič novega. Strinjamo se lahko, da ima vojskovanje evolucijski značaj. Kot opozarjata Speller in Tuck (2008, str. 9), so številne njegove značilnosti rezultat postopnega razvoja konceptov in struktur iz preteklih obdobj. Skladno s takšnim razumevanjem je v razvoju vojskovanja bolj malo revolucionarnih preskokov in tudi razvoj hibridnega vojskovanja lahko razumemo kot postopni razvoj že poznanih oblik v novih razmerah.

Hibridno vojskovanje bi težko obravnavali kot nov koncept, meni Parameswaran (2015); podobne oblike oziroma kombinacije metod vojskovanja obstajajo že stoletja. Podobno meni Huber, da koncept hibridnega vojskovanja ni nov in da gre preprosto za obliko vojskovanja, ki jo poimenujemo vstajništvo (angl. insurgency) (Fleming, str. 15). Zavračanje koncepta hibridnega vojskovanja izhaja tudi iz prepričanja, da je ta ideja preveč abstraktna (Fleming, 2011, str. 3); ali da je neuporabna, kot meni Kiras (2008, str. 229), ki pove, da pojem »hibridno bojevanje opisuje vse, vendar ne pojasni ničesar«. Strinjamo se lahko s prepričanjem, da zamisel uporabe različnih in tudi nekonvencionalnih sredstev v konfliktu ni nova. Na nek način je stara toliko, kot je staro vojskovanje.³ Vendar pa moramo, kot opozarjata Jacobs in Lasconjaris (2015, str. 1), danes hibridno vojskovanje razumeti kot izkoriščanje »starih orodij na nov način«.

Zadržki glede uporabnosti koncepta hibridnega vojskovanja izhajajo tudi iz popolnoma pragmatičnih razlogov. Zasledimo lahko na primer očitke, ki prihajajo iz baltških držav, da je ta koncept predvsem način, kako bi se Nato izognil odločnejši akciji proti Rusiji, še posebno zato, ker Nato nima delujočega koncepta za reševanje tovrstnih groženj (Schadlow, 2015). S tem se mogoče ne moremo popolnoma strinjati. Vendar pa bi se Nato lahko znašel v precej kočljivi situaciji, če bi bili proti kateri od zaveznic uporabljeni načini vojskovanja, podobni, kot jih je uporabila Rusija proti Ukrajini.

V razpravi ne moremo spregledati še razmerja hibridnega vojskovanja do drugega, v sodobnosti prav tako pogosto uporabljenega koncepta, to je asimetrično vojskovanje. Ob že omenjeni nezadostni konceptualizaciji prvega termina je natančna razmejitev še težja. Poskušajmo pogledati nekaj podobnosti in razlik. Oba termina opisujeta obliko vojskovanja, ki se razlikuje od konvencionalnega razumevanja vojskovanja. Nekateri avtorji asimetrično vojskovanje povezujejo predvsem z aktivnostmi nedržavnih akterjev proti močnejšemu nasprotniku (Palmer, 2015, str. 1). Termin

³ Fleming (2011, str. 9) meni, da je mogoče načela in poglede, ki sta jih razvila že Sun Cu Wu in Clausewitz, razumeti kot intelektualne temelje današnjega razumevanja hibridnega vojskovanja.

asimetričnost kaže na različnost strani v konfliktu. Vendar pri tem ne gre samo za razliko v vojaški moči – te razlike so skoraj v vsakem konfliktu. Gre za bolj temeljne razlike v pristopih. Metz asimetrično vojskovanje opredeljuje kot »delovanje, organiziranje in razmišljanje, ki je drugačno od nasprotnikovega in ima za cilj maksimizirati relativno moč, izkoristiti nasprotnikovo šibkost in si pridobiti večjo svobodo delovanja« (Lonsdale, str. 55). Podobno pojem asimetrije razumejo tudi Svete, Guštin in Prebilič (2010), ki opozarjajo, da se ta ne nanaša le na merljive in materialistične kazalce moči, temveč tudi na neprimerljivost sodelujočih v konfliktih, ki se kaže pri uporabi sredstev in metod. Izraz asimetrično vojskovanje kaže predvsem na različnost v vojaških pristopih. Izraz hibridno vojskovanje pa je večinoma usmerjeno v opis kompleksnosti vojskovanja, pri čemer je poudarjena kombinacija različnih nevojaških in vojaških metod ter sredstev. Asimetričnost je pri tem ena od značilnosti hibridnega vojskovanja. Podobno razumevanje srečamo tudi pri več avtorjih, ki hibridno vojskovanje opisujejo kot kombinacijo asimetričnih in drugih oblik vojskovanja (McCuen, 2008; Fleming, 2011, str. 36).

Kljub vsem kontroverznostim, ki jih prinaša, je koncept hibridnih groženj in hibridnega vojskovanja iz vojaških vrst hitro prešel tudi v širšo uporabo in se začel uveljavljati v dokumentih ministrstev za obrambo in drugih varnostnih agencijah, najprej v ZDA, ter postopoma prešel tudi v druge zahodne države. Udomači se tudi v terminologiji v Natu. Še posebno aktualna postane obravnava hibridnega vojskovanja po začetku ukrajinske krize leta 2014, ki je spremenila dojemanje varnosti v Evropi s spoznanjem, da tudi vojaške grožnje Natu niso tako oddaljene, kot smo mislili v zadnjih petindvajsetih letih.⁴ Danes se je ta koncept dobro že uveljavil v vojaških vrstah (v različnih doktrinah in navodilih), v političnih dokumentih in razpravah ter tudi med teoretiki na področju vojskovanja.

2 PRIMERI UPORABE HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA

Preučevanje hibridnega vojskovanja je danes postavljeno pred problem razumevanja na splošni ravni oziroma nezadostne konceptualizacije. Jacobs in Lasconjarias (2015, str. 3) temu konceptu ne pripisujeta značaja teoretičnega scenarija in poudarjata, da temelji na empiričnem opazovanju vojskovanja po koncu hladne vojne. Ob tem, ko ne moremo govoriti o teoretično jasno opredeljeni kategoriji vojskovanja, smo po drugi strani priča intenzivnemu preučevanju konfliktov, v katerih srečamo tovrstne oblike vojskovanja. Preučevanje hibridnega vojskovanja dobi zagon po operaciji izraelske vojske v Libanonu leta 2006, v kateri je naletela na organiziran in precej

⁴ Po letu 1989 je strategija Nata temeljila na prepričanjih, da je evro-atlantska skupnost stabilna; Natov sistem kolektivne obrambe ni resno ogrožen; Natove najbolj verjetne vojaške misije bodo t. i. out-of area operacije; širitev atlantske skupnosti bo vodila do enotne in miroljubne Evrope; Rusija je ali bo skoraj postala strateški partner. Vse te premise so z dogodki na vzhodu Evrope postale vprašljive (Kroenig, 2015, str. 49).

učinkovit odpor gibanja Hezbolah.⁵ Za boljše razumevanje bomo v tem poglavju na kratko prikazali temeljne poteze dveh aktualnih konfliktov, ki jima največkrat pripisujejo značaj »hibridnih vojn«: prikrito delovanje Rusije proti Ukrajini od leta 2014 in delovanje »Islamske države« na ozemlju Iraka in Sirije.

Ukrajina

V začetku leta 2014 se je že dlje časa tleči konflikt med Rusijo in Ukrajino spreobrnil v nasilno fazo, katere posledici sta priključitev Krima Ruski Federaciji in oborožen konflikt v ukrajinskih regijah Donetsk in Lugansk. Delovanje Rusije v tem konfliktu obravnavajo kot izrazit primer izvajanja hibridnega vojskovanja, z vojaškega vidika pa kot implementacijo dalj časa razvijajoče se »Gerasimove doktrine«. Geopolitični cilj ruske strategije je destabilizacija Ukrajine, nasprotovanje njeni proevropski politiki in preprečitev tesnejšega povezovanja Ukrajine z EU in Natom. Rusija namreč širitev EU in Nata vidi kot proces, ki je v nasprotju z njenimi interesi, hkrati pa tudi nasprotuje vlogi ZDA v mednarodni politiki.⁶ Aktivnosti Rusije razumejo kot začetek eskalacije nedeklariranega bojevanja proti novi vladi v Kijevu in proti prizadevanjem »Zahoda«, da bi Ukrajino iztrgal iz ruskega vplivnega območja (Johnson, 2015, str. 8). Notranjepolitični razlog za takšno rusko politiko je predvsem bojazen, da bi se upor proti režimu, po zgledu nemirov v Ukrajini in drugih »barvnih revolucij«, pojavil tudi v Rusiji in ogrozil obstoječi režim.⁷

Ruske aktivnosti so sledile odstavitvi prorussko usmerjenega ukrajinskega predsednika Janukoviča 22. februarja 2014 in oblikovanjučasne vlade, potem ko je ta novembra 2013 zavrnil podpis asociacijskega sporazuma z EU. Začasno vlado je Rusija razumela za nelegitimno, po njeni vzpostavitvi je začela s koncentracijo vojaških sil na vzhodni meji Ukrajine in s prikritimi aktivnostmi in delovanjem pripadnikov svoje vojske na Krimu. Te je uporabljala predvsem kot sredstvo psihološkega vojskovanja.⁸ Na Krimu, kjer sicer prevladuje rusko prebivalstvo, se je začela kampanja prorusskega gibanja, ki ga je podpirala Rusija, in sicer za odcepitev Krima.⁹ V obdobju krize na Krimu je Rusija v svojem srednjem in zahodnem vojaškem območju začela izvajati obsežne vojaške vaje, v katerih je sodelovalo do

⁵ *Učinkovit odpor Hezbolaha ob izraelski akciji je pomenil strateško presenečenje in poleg neposrednih vojaških posledic dosegel tudi znatni psihološki učinek. Danes ga analitiki pogosto obravnavajo kot primer za analizo težav, s katerimi se bodo sodobne zahodne vojske verjetno srečevale v prihodnjih konfliktih. Kot meni Piotrowski (2015), je lahko delovanje Hezbolaha verjetno najboljši indikator glede razvoja konfliktov in vojskovanja v prihodnje in je zelo relevantno za razprave glede prilagajanja Nata novim grožnjam in hibridnemu vojskovanju.*

⁶ *Več o geopolitičnih dimenzijah tega konflikta v Speck, 2014.*

⁷ *Lidley-French (2015, str. 6) meni, da je Rusija danes revizionistična sila, ki se želi znebiti občutka ponižanja in si želi povečati svojo veljavo z vzpostavitvijo novega vplivnega območja; vendar pa uporablja hibridno vojskovanje predvsem za ohranitev svojega obstoječega režima v razmerah, ko mora rešiti znatne ekonomske in socialne probleme.*

⁸ *Za pripadnike ruske vojske se je v medijih uveljavil izraz »mali zeleni možje« (little green men). Ti so se pojavljali v vojaških uniformah brez oznak, Rusija je njihovo pripadnost zanikala s trditvami, da gre za samoorganizirane lokalne obrambne sile.*

⁹ *Konflikti glede statusa Krima med lokalnimi krimskimi oblastmi in vlado v Kijevu so potekali že v 90-ih letih. Poleg tega je na Krimu ruska črnomska flota s 25.000 pripadniki, sporazum o baziranju med Ukrajino in Rusijo pa je veljal do leta 2014.*

50.000 pripadnikov,¹⁰ hkrati pa je opozarjala na pripravljenost svojih jedrskih sil, s čimer je želela odvrniti vsako zunanje vpletanje v svoje operacije proti Ukrajini. V teh razmerah je krimski parlament v začetku marca izglasoval odločitev o priključitvi k Rusiji, o čemer je bil 16. marca organiziran referendum, ki je s 97-odstotno večino potrdil to odločitev.

Sočasno je prišlo do intenziviranja proruskih gibanj in separatističnih teženj v Donbasu na vzhodu Ukrajine.¹¹ Rusija je izkoristila svoje manjšine v Ukrajini kot notranjo opozicijo in podpirala njihovo nasprotovanje oblastem. Gibanja, ki jih je podpirala Rusija, so postavljala različne zahteve, od povečanja avtonomije, izboljšanja socialnih pogojev pa vse do odcepitve in priključitev k Rusiji. V začetku aprila so uporniki razglasili samostojni republiko Donetsk in Lugansk, 11. maja pa so organizirali referendum o neodvisnosti, za katerega je v Donetsku glasovalo 89 in v Lugansku 96 odstotkov udeležencev. 18. maja sta se obe republiko združili v t. i. Novorusijo. Podpora Rusije tem procesom je bila nenehno intenzivna.¹² V sredini aprila je Ukrajina začela z obsežnejšimi vojaškimi in policijskimi akcijami za ponovno vzpostavitev nadzora nad omenjenimi regijami. Hkrati pa so se v Ženevi začela mednarodna pogajanja o ukrajinski krizi. Do zdaj je bilo doseženih nekaj dogovorov o premirju, ki pa niso bili spoštovani. Spopadi med vladnimi silami in uporniški gibanji so potekali vse do konca leta in se nadaljevali tudi v letu 2015. Samo v letu 2014 so spopadi, po podatkih ZN, terjali najmanj 4700 smrtnih žrtev, 10.300 ranjenih na obeh straneh, približno pol milijona prebivalcev je zbežalo v tujino, okoli 600.000 pa je ubežnikov znotraj Ukrajine (Conflictbarometer, 2014, str. 42). V sedanji situaciji ni videti rešitve konflikta, saj vse kaže na dolgoročno nestabilnost, zastoj v približevanju Ukrajine EU in Natu ter dolgoročno konfliktnost z Rusijo.

V Ukrajini je Rusija svoje politične cilje dosegla brez odkritega vpletanja v vojno, z uporabo prikritega vojaškega delovanja, povezanega z nevojaškimi metodami, pri čemer je imelo pomembno vlogo informacijsko-propagandno delovanje.¹³ Uspešnost uporabljenih metod je v znatni meri povezana z značilnostmi Ukrajine, ki je že pred tem konfliktom kazala lastnosti »šibke države«, s številnimi notranjimi nasprotji, ekonomskimi problemi, slabim upravljanjem idr. Vsega tega Rusiji ni bilo težko izrabiti za slabitev Ukrajine.¹⁴ Ruske aktivnosti so ves čas vključevale tudi

¹⁰ Ruska stran je zanikala kakršno koli povezavo teh vaj z dogodki v Ukrajini. Pojasnjevali so jih kot nenapovedano preverjanje vojaške pripravljenosti ali kot načrtovano bojno usposabljanje.

¹¹ Donbas, v katerem prevladujejo rusko govoreči državljani, obsega regije Donestsk, Harkov in Lugansk.

¹² Ukrajina je Rusijo obtoževala za načrtovanje invazije, za usklajevanje zasedbe državnih ustanov na vzhodu Ukrajine, za pošiljanje pripadnikov ruske vojske na njeno ozemlje v podporo militantnim upornikom in za njihovo oskrbovanje z oborožitvijo in opremo. Rusija je vse obtožbe vztrajno zanikala (Conflictbarometer, 2014, str. 37–38).

¹³ Reisinger in Golts (2014, str. 3) ugotavljata, da je v tem primeru Moskva uporabljala predvsem specialne sile in svojo »mehko moč«, kot sta propaganda in tehnična pomoč.

¹⁴ Tehnike hibridnega vojskovanja omogočajo optimalno izkoriščanje nasprotnikovih ranljivosti. Ukrajina je bila pod predsednikom Janukovičem krhka, razdeljena in skorumpirana ter v celoti slabo vodena država (Reisinger in Golts, 2014, str. 8).

usmerjeno in sistematično dezinformiranje, kot je na primer označevanje ukrajinskih oblasti in njihovih podpornikov kot »fašističnih«, označevanje ukrajinskih ukrepov proti separatistom kot »vojno proti svojemu narodu«, poudarjanje humanitarnih posledic operacij ukrajinskih varnostnih sil proti separatistom in zahteve po omogočanju humanitarne pomoči. Netenje upora ruskih manjšin v Ukrajini pa je Rusija prikazovala kot »zaščito Rusov v tujini«. Vse to je potekalo z načrtno uporabo medijev z mednarodnim dosegom, kot na primer televizijskega kanala *Russia Today*.

Uspeh ruskega vojskovanja v Ukrajini je tudi posledica neustreznega odziva in slabe pripravljenosti ukrajinskih vojaških ter varnostnih sil. Analitiki na primer kot napako navajajo dejstvo, da je Ukrajina namesto enot za posebno delovanje proti upornikom uporabila enote redne vojske, večinoma sestavljene iz nabornikov in slabo izurjenih rezervistov. Te pa niso bile kos bojevanju v urbanem okolju proti upornikom, ki so delovali z oporo na civilno prebivalstvo. V splošnem je ukrajinska vojska v zadnjih letih trpela za veliko slabostmi, ki jim je lahko izpostavljena vojska v državi z notranjimi problemi. Znatne pomanjkljivosti vojske so na področju financiranja, kadrov, izurjenosti in logistike.¹⁵

Rusija je za doseganje svojih ciljev v Ukrajini uporabila dobro usklajeno kombinacijo sredstev in oblik vojskovanja, ki obsega uporabo opozicije oziroma manjšin za notranjo destabilizacijo države; spodbujanje nezadovoljstva in prikrito ter odkrito podporo proruskim gibanjem; intenzivno informacijsko in medijsko delovanje; koncentracijo vojaških sil z namenom zastraševanja; prikrito vojaško podporo proruskim gibanjem ter zastraševanje s pripravljenostjo jedrskih sil z namenom odvratanja morebitnega posredovanja Zahoda.¹⁶ Rusija je pri tem znala spretno izkoristiti družbene, politične in vojaške slabosti Ukrajine, delovanje pa je temeljilo na strategiji, ki jo je razvijala že dlje časa.

Strategijo, uporabljeno v Ukrajini, večina analitikov razume kot implementacijo ruskih doktrinarnih izhodišč, ki so bila razvita v zadnjih letih, posebno pa po ruskem posegu v Gruziji leta 2008, in na podlagi preučevanja značilnosti konfliktov v t. i. arabski pomladi.¹⁷ Za ta izhodišča se je uveljavil tudi izraz »Gerasimova doktrina«.¹⁸ Bistvo doktrine je »integrirana uporaba« vojaških in nevojaških ukrepov (Rühle in Grubliuskas, 2015, str. 2). Temeljne značilnosti te doktrine so predstavljene v tabeli 1.

¹⁵ *Ukrajinska vojska šteje 41.000 pripadnikov kopenskih sil, od katerih jih je v resnici samo 6000 dosegalo stanje ustrezne bojne pripravljenosti. Glede opreme, logistike in zaščite je ukrajinska vojska uspela pokrivati samo 10 odstotkov potreb, velik del teh potreb so pokrivali s prostovoljnimi donacijami ali tako, da so si pripadniki oborožitev in opremo nabavljali sami (podrobneje glej Reisinger in Goltz, 2014, str. 8–10).*

¹⁶ *Ruska strategija je kombinacija hibridnega vojskovanja in grožnje z uporabo jedrskega orožja, ki naj bi Nato odvracala od tega, da bi posegal v konflikt med Rusijo in katero koli državo (Kroenig, 2015, str. 53–54).*

¹⁷ *Ta dogajanja v Rusiji vidijo kot posledico delovanja »Zahoda« s ciljem rušenja obstoječih režimov v arabskih državah.*

¹⁸ *Poimenovana po načelniku generalštaba generalu Valeriju Gerasimovu.*

Tabela 1:
Značilnosti
»Gerasimov«
doktrine

Prikriti in neposredni značaj večine izvajanih aktivnosti
Odločilna vloga aktivnosti v informacijskem prostoru (informacijska kampanja zavzema osrednji pomen in skladno s tem je treba načrtovati vse druge aktivnosti)
Prikrivanje (rus. maskirovka) resničnih ciljev aktivnosti (uradno proglašeni cilji imajo namen prikriti resnične cilje)
Povečana vloga sodelovanja med resorji in organizacijami
Delovanje sodelujočih vodi enoten organ vodenja, v katerega so vključeni predstavniki vladnih struktur
Vir: Johnson, 2015, str. 8.

Pomemben sestavni del učinkovitosti ruskega delovanja v Ukrajini je centralizirano vodenje delovanja. To omogoča centralizacija politične oblasti, ki v Rusiji poteka od prihoda Vladimirja Putina na oblast. Skladno s tem je bila izvedena tudi centralizacija državnih struktur na področju varnosti in obrambnih zadev. Johnson (2015, str. 10) razlaga, da je predsednik Putin v zadnjih dveh letih centraliziral in prestrukturiral procese določanja, okrepil koordinacijo med vladnimi telesi na področju obrambe ter posodobil poveljevanje in nadzor tako temeljito, da to spominja že na prakso vodenja v II. svetovni vojni.

Islamska država

Islamska država (Islamic State – IS) je sunitsko, militantno ekstremistično gibanje, prvotno imenovano ISIS,¹⁹ ki si je z vojaškimi aktivnostmi zagotovilo teritorialno bazo za svoje delovanje (Irak in Sirija), njegov vpliv pa v različnih oblikah delovanja sega mnogo širše. Korenine gibanja segajo v leto 2000, pozneje pa so njegovi pripadniki prihajali iz vrst častnikov razpuščene vojske Sadama Huseina, sunitskih plemen, čečenskih borcev in iz džihadističnih gibanj po svetu. IS deluje v razmerah nedelovanja ali razpada držav – Iraka in Sirije. Vojaški uspeh IS, menita Fromson in Simon (2015, str. 17–19), je treba pripisati dejstvu, da je IS uspela mobilizirati Sunite na podlagi njihovega nezadovoljstva z Asadovim režimom v Siriji in z iraško vlado, v kateri prevladujejo šiiti. ISIS je v letih 2013 in 2014 uspel zavzeti znatne dele ozemlja teh dveh držav. 29. junija 2014 je proglasil kalifat in se preimenoval v Islamsko državo – IS. Leta 2014 je IS uspelo osvojiti nekaj pomembnih mest in gospodarskih regij v obeh državah; junija 2014 na primer Mosul, drugo največje iraško mesto, od koder so se bili prisiljeni umakniti 18. avgusta. V določenih obdobjih je IS nadzorovala blizu 50 odstotkov sirskega ozemlja.²⁰

¹⁹ *Islamic State of Iraq and Syria.*

²⁰ *IS naj bi na območju Iraka in Sirije nadzorovala ozemlje s približno 7–8 milijoni prebivalcev (Fromson in Simon, 2015, str. 9)*

Ocenjujejo, da je IS v letu 2014 štela približno 30.000 pripadnikov. Bojna zmogljivost je sestavni del, ki podpira njene druge aktivnosti – politične, ideološke in socialne; njen vojaški napredek pa je mogoče pojasniti s tremi elementi: številčnostjo, kakovostjo enot in agresivnostjo, menita Fromson in Simon (2015, str. 9). Vojaške enote IS ocenjujejo kot dobro vodene in visoko motivirane, polega tega imajo dober sistem za urjenje novih pripadnikov. Leta 2014 je IS, predvsem z zaplembami, pridobila znatne količine sodobne oborožitve ruskega in ameriškega porekla, s katero se je po moči lahko primerjala z nekaj iraškimi divizijami (prav tam, str. 10).²¹ Vojaško delovanje IS temelji predvsem na uporabi hitro premičnih in dobro oboroženih enot na terenskih vozilih, ob tem pa uporabljajo še artilerijsko obstreljevanje, samomorilske napade in celo kemična sredstva. Razpolagajo z dobro obveščevalno podpro, ki se opira na lokalne podpornike in informatorje.

IS deluje z vojaškimi sredstvi, dopolnjenimi z brutalnostjo in propagandno-psihološkim delovanjem. Značilnosti vojskovanja IS so ekstremizem, netolerantnost do drugačnih in uporaba izrazito nasilnih metod, kot so poboji in izgoni civilistov, usmrtitve ujetih nasprotnikov in talcev, izvajanje terorističnih napadov zunaj območja, na katerem deluje idr. IS intenzivno izvaja psihološko-propagandno delovanje, pri čemer se opira na sodobne tehnologije, predvsem medmrežje.²² IS širi svoj vpliv tudi na območje Magreba in na zahod, kjer pridobiva somišljenika in rekrutira svoje pripadnike.²³ IS se je pridružilo več tisoč prostovoljcev in drugih držav, med njimi jih po nekaterih ocenah 1500 prihaja iz Francije in okoli 700 iz Velike Britanije.

Delovanje IS je izrazit primer delovanja nedržavnih akterjev na območjih, na katerih ni učinkovitih državnih struktur. Kot so zapisali v poročilu iz Natove konference, posvečene hibridnemu vojskovanju, je ISIL akter, ki združuje lastnosti »teroristične skupine, vlade, kriminalne mafije, humanitarne organizacije, organizacije za pridobivanje kadrov in redne vojske« (Lindley-French, 2015, str. 6). Hkrati pa učinkovito uporablja kombinacijo različnih oblik vojskovanja, kot so konvencionalne vojaške operacije, terorizem, organiziran kriminal, kampanje prek družbenih medijev in kibernetško vojskovanje.

3 TEMELJNE ZNAČILNOSTI HIBRIDNEGA VOJSKOVANJA

Navedena primera hibridnega vojskovanja se zelo razlikujeta glede akterjev vojskovanja (države in nedržavni akterji), prikrievanja vpletenosti v konflikt, uporabljenih metod idr. Kljub razlikam je, že zato, ker so takšne vrste konfliktov

²¹ Težja oborožitev obsega ruske tanke T-55 in T-72, ameriške tanke Abrams M1A1, vozila Humvee, artilerijo, vodene protitankovske rakete ter protiletalske rakete SA-7.

²² Aprila 2015 je IS izvedla kibernetški napad na francosko televizijsko postajo TV5Monde, pri čemer je preprečila oddajanje na vseh enajstih programih in prevzela nadzor nad spletno stranjo postaje, na kateri je objavila svoje sporočilo. Ta televizijska mreža je za propagando IS posebno zanimiva, saj predvaja programe, ki jih spremljajo v francosko govorečih delih Afrike.

²³ Eden od virov navaja, da objavljene propagandne vsebine IS na spletu v vsakem trenutku prebira 1400 posameznikov po svetu (Lindley-French, 2015, str. 6).

vedno bolj verjetne tudi v prihodnosti, smiseln poskus opredelitve temeljnih skupnih značilnosti vojskovanja, ki ga akterji »hibridnih vojn« uporabljajo za doseg svojih političnih ciljev. Vse različice hibridnega vojskovanja predvsem odstopajo od splošno uveljavljenega razumevanja vojne. Hoffman (2014) na primer opozarja, da sedanji konflikt v Ukrajini ne ustreza zahodnim konceptom vojskovanja, pomeni izziv tem konceptom in ga ni mogoče umestiti v jasno opredeljene kategorije »vojne«. V določeni meri lahko najbrž to razumemo tudi kot posledico ozkosti in rigidnosti Zahodnih koncepcij vojskovanja.

Najizrazitejša značilnost hibridnega vojskovanja je *usklajena uporaba različnih oblik vojskovanja*. Gre za kombinacijo vseh vrst vojaškega (regularnega in neregularnega) delovanja in nevojaškega delovanja, ki je praviloma najpomembnejše.²⁴ V ruskih doktrinarnih stališčih na primer najdemo prepričanje, da je v sodobnih konfliktih razmerje med nevojaškimi in vojaškimi sredstvi v razmerju 4 proti 1 v korist prvih (Johnson, 2015, str. 6). V obeh primerih je pomembno informacijsko delovanje, obvladovanje kibernetičnega prostora in uporaba medijev za doseganje legitimnosti ter podpore svojim ciljem. Pomembni so tudi ekonomski vidiki vojskovanja. Pogosto so uporabljene oblike vojskovanja neskladne s pravno dovoljenimi in legitimnimi načini vojskovanja, kot so na primer terorizem in kriminalne dejavnosti. Kombinacija oblik vojskovanja seveda ni najpomembnejša novost, ki jo prinaša hibridno bojevanje. Tisto, kar je za sodobno hibridno vojskovanje posebno, je lahko, na kar opozarja Hoffman, zabisovanje razlik med oblikami bojevanja in njihovo zlitje v celoto.

Druga značilnost hibridnega vojskovanja je *prikrivanje akterjev, metod in ciljev*. Sherr opozarja, da hibridno vojskovanje prikrije agresorja oziroma pravega protagonista vojne, prav tako pa tudi sredstva in cilje konflikta (Škerbinc, 2015, str. 26). V tej obliki vojskovanja, meni Thornton (2015, str. 41), se poskuša »ustvariti situacija, v kateri je nejasno, ali stanje vojne obstaja, če pa že, potem je nejasno, kdo je bojevnik in kdo ne«. V sodobnih konfliktih so udeleženci tako države kot številni drugi t. i. nedržavni akterji. Pogosto akterji ne želijo biti prepoznani kot udeleženci v konfliktu; kot na primer država, ki lahko svojo udeležbo prikriva tako, da pripadniki njenih oboroženih sil zakrijejo svojo identiteto, da izvaja vojskovanje prek posrednikov (proxies) ali prikrito zagotavlja vojaško pomoč. Še bolj kot na vojaškem področju je mogoče udeležbo v konfliktu prikrivati na drugih področjih kot ekonomsko, informacijsko delovanje ipd. Akterji v takih konfliktih pogosto svoje cilje dosegajo tako, da ni jasno, kdo stoji za neko dejavnostjo. Prikrito (covert) vojaško delovanje pravzaprav ni novost, vendar intenzivna uporaba nevojaških metod še dodatno širi možnost prikritega delovanja. Tako je na primer Rusija v konfliktu z Ukrajino spretno izkoristila njeno energetske odvisnost (Rühle in Grubliauskas, 2015) in prikrito uporabljala svoje oborožene sile, ob tem da uradno ni stran v konfliktu.

²⁴ Thornton (2015, str. 5) takšno delovanje imenuje integracija in opozarja, da sodobne ruske »operacije« danes odražajo »integrirano uporabo vojaške sile ter političnih, ekonomskih, informacijskih in drugih nevojaških ukrepov«. Tako opuščajo preteklo doktrino, ki je temeljila na uporabi destruktivne ognjene moči.

Izvajanje hibridnega vojskovanja pomeni tudi, da je *vse težje razlikovati med mirom in vojno*. V takšnem vojskovanju najdemo akterje in oblike delovanja, ki niso značilni za vojskovanje, prikriti značaj vojskovanja pa posledično zmanjšuje možnost zaznave, da to sploh poteka. Protagonist takšne vojne lahko svoje cilje večinoma doseže, še preden se žrtev in mednarodna javnost tega zavesta. Kot ugotavlja Sherr, je mogoče s hibridnim vojskovanjem onеспособiti državo, še preden ta zazna, da se je konflikt začel (Schadlow, 2015). Posledično so vse manj ustrezna tradicionalna razumevanja, pri katerih ločujemo med mirom in vojno. Na to na primer opozarja Johnson (2015, str. 8–10) pri analizi konflikta med Rusijo in Ukrajino, ki ga razume kot dolgotrajno prizadevanje Rusije, da Ukrajino z nevojaškimi sredstvi »preusmeri proti Vzhodu« oziroma na svoje vplivno območje; vojaško posredovanje od začetka leta 2014 pomeni samo fazo prehoda od uporabe nevojaških k uporabi prikritih vojaških sredstev.

Kot četrti sestavni del, značilen za hibridno vojskovanje, je mogoče obravnavati *neomejeno delovanje* (angl. unrestricted operational art). Tradicionalno vodenje vojaških operacij usmerjajo določeni načela, pravila in norme. Veščina izvajanja vojaških operacij, ugotavlja Fleming (2011, str. 32), zagotavlja povezanost strateških ciljev s posameznimi taktičnimi aktivnostmi, pri tem pa je delovanje omejeno z določenimi pravili. Hibridno vojskovanje pogosto poteka brez upoštevanja sprejetih norm. »Aktejri hibridnih groženj poskušajo razviti neomejeno delovanje brez upoštevanja kognitivnih in moralnih omejitev in vojnega prava /.../« (Fleming, 2011, str. 34). Opažanja ameriškega avtorja opozarjajo na probleme, s katerimi se bodo zelo verjetno srečale vse zahodne vojske, saj so pravila in omejitve sprejete univerzalno. Uporaba določenih metod bo nedvomno pomenila izziv uveljavljenim zahodnim koncepcijam in »strateški kulturi«. Glede na prilagodljivost oblik hibridnega vojskovanja lahko v prihodnosti verjetno pričakujemo tudi spreminjanje socialno-kulturnih norm, znotraj katerih, vsaj na Zahodu, razumemo vojskovanje.

Čeprav je konceptualizacija hibridnega vojskovanja precej šibka, da je pravzaprav vse značilnosti že bilo mogoče zaslediti v preteklosti in da tudi ni enotnega mnenja o smiselnosti koncepta, lahko koncept hibridnega vojskovanja sprejmemo kot miselni okvir za razumevanje sprememb v bojevanju. Opozarja nas na to, da se sedanji in najbrž tudi prihodnji oboroženi konflikti bistveno razlikujejo od uveljavljenega razumevanja vojne. Pa tudi na to, da bodo različne »hibridne« oblike delovanja verjetno sestavni del vseh prihodnjih konfliktov. Strinjamo se lahko s prepričanji, da dosedanja uporaba hibridnih oblik vojskovanja omogoča številnim akterjem možnosti, da s preučevanjem izkušenj tovrstne metode še izpopolnijo in jih uporabijo v prihodnjih konfliktih (Military Balance, 2015, str. 6). Najbrž je tudi na splošno upravičeno pričakovanje, ki ga je McCuen (2008, str. 111) izrazil glede ameriške vojske, in sicer, da lahko ZDA pričakujejo, da bodo vodile hibridno vojno v vsakem prihodnjem posegu.

4 MOŽNOSTI IN PROBLEMI ZOPERSTAVLJANJA HIBRIDNEMU VOJSKOVANJU

Spremembe v vojskovanju, ki jih obravnavamo s konceptom hibridnega vojskovanja, zahtevajo tudi razmislek o tem, kako se zoperstaviti morebitnemu akterju, ki takšno vojskovanje uporablja. S tega vidika se zdi smiseln razmislek na dveh ravneh: 1) na ravni organizacije in delovanja nacionalnih varnostnih in obrambnih struktur; 2) na ravni delovanja Nata v zagotavljanju varnosti svojih članic. Oba sklopa vprašanj sta tudi medsebojno povezana. Na obeh ravneh lahko zasledimo, da so razprave o hibridnih oblikah vojskovanja vedno intenzivnejše, vendar pa še ni niti jasnega koncepta, še manj pa strategije zoperstavljanja tovrstnemu vojskovanju. V tem poglavju bomo poskušali na kratko prikazati temeljne obrise, znotraj katerih se odvijajo razprave o tej problematiki.

Hibridno vojskovanje temelji na izkoriščanju slabosti nasprotnikov. Hoffman (2009, str. 38) meni, da je možno, da bo takšno vojskovanje učinkovito proti velikim, okornim in hierarhičnim organizacijam, ki so mentalno ali doktrinarno rigidne. Zato bo učinkovito zoperstavljanje zahtevalo hitro prilagajanje nepričakovanim novim situacijam in sposobnost inovativnega razmišljanja ter iskanja kreativnih rešitev. Ker hibridno vojskovanje temelji na raznovrstnosti sredstev in oblik, se pri tem povečuje pomen uporabe vseh instrumentov države, tako varnostnih, vojaških, diplomatskih, ekonomskih idr., kot tudi usklajeno delovanje na vseh teh področjih. Parameswaran (2015) na primer opozarja na pomen integriranega medresorskega pristopa in nasploh na potrebo po uporabi širšega nabora zmogljivosti ter koordinacije med njimi. Prikazani primeri hibridnega vojskovanja opozarjajo na pomen informacijskega delovanja, zato je pomembno, da zoperstavljanje poteka tudi na tem področju. Akterji v hibridnem vojskovanju za doseganje svojih ciljev praviloma uporabljajo tudi prikrivanje in ustvarjanje nejasnih situacij. Zato je zelo pomembno pravočasno zaznavanje in tudi pravilno razumevanje nasprotnikovih namenov.

Za vojaško organizacijo in druge državne strukture na področju varnosti je preučevanje in pripravlanje za soočanje z različnimi oblikami ogrožanja, ki jih lahko vsebuje hibridno vojskovanje, nujno, vendar pa je vse težje vnaprej načrtovati odzive na take grožnje. Čeprav hibridno vojskovanje obsega kombinacijo različnih oblik delovanja, pri katerem vojaško delovanje morda ni glavno, pa zoperstavljanje takemu vojskovanju ne zmanjšuje pomena dobre vojaške pripravljenosti. Delovanje v teh razmerah je za vojake kvečjemu še zahtevnejše. Izkušnje kažejo, da je hibridno vojskovanje tudi za dobro usposobljene vojske problem in da se premalo pripravljene in slabo organizirane vojske v takih spopadih zelo slabo izkažejo.²⁵ Najpomembnejša je dobro opremljena in izurjena vojaška sila, ki dosega visoke profesionalne standarde. Poleg tega mora vojska razvijati sposobnosti hitrega prilagajanja razmeram in skupnega delovanja z drugimi sestavnimi deli nacionalno-varnostnega sistema.

²⁵ Izraelska vojska je leta 2006 v spopadih s Hezbolahom doživela znatne izgube. V primeru konflikta v Ukrajini se je pokazalo, da slabo organizirana in opremljena vojska ni kos uporniškim silam v regijah Donetsk in Lugansk.

In ne nazadnje, primeri, ko je žrtev hibridnega vojskovanja država, kažejo, da je takšen nastop uspešen predvsem proti notranje nestabilnim državam, ki se spopadajo s problemi družbene kohezivnosti (notranjimi političnimi, etničnimi, verskim in drugimi nasprotji), ekonomskimi problemi, korupcijo, slabim upravljanjem države ipd. Zato lahko trdnost države in njen ekonomski razvoj razumemo kot enega ključnih dejavnikov v uspešnem zoperstavljanju grožnjam tovrstnega vojskovanja.

Hibridne grožnje so danes velik izziv za Nato. Po razmahu delovanja IS v Iraku in Siriji in po začetku konflikta v Ukrajini so vprašanja odziva na te grožnje v središču razprav znotraj zavezništva. Gre za grožnji, ki postavljata vprašanje ustreznosti Natovih mehanizmov odzivanja, vendar sta zelo različni in zahtevata tudi različne načine odzivanja. Kot so zapisali v poročilu iz konference o hibridnem vojskovanju,²⁶ predstavlja Rusija neposredno grožnjo Natu; medtem se je treba IS upreti z »instrumentalizacijo regionalnih zaveznikov« oziroma je mogoče IS poraziti tako, da se ob sodelovanju organizacij in držav iz regije na tem območju ponovno vzpostavijo delujoče države (Lindley-French, 2015, str. 7).

Politika Rusije je dejavnik, ki bistveno spreminja Natove strateško okolje in držo. Te spremembe pomenijo, da postaja med tremi ključnimi nalogami zavezništva vse pomembnejše zagotavljanje kolektivne obrambe.²⁷ Čeprav ni velike verjetnosti odkritega vojaškega napada Rusije na katero od članic zavezništva, bi se moral Nato v takšnem primeru spoprijeti s številnimi dilemami:

»Dopustiti, da bi Rusija zasedla vsaj majhen del ozemlja Nata, bi imelo uničujoče posledice za kredibilnost zavezništva. Nato bi zato bil prisiljen z vojaško silo braniti napadeno zaveznico. Vendar, ali bi odkrita grožnja Rusije z jedrskim orožjem, kot smo jo videli v krizi v zvezi s Krimom in Donbasom, Nato odvrnila od takega posega? Če bi Nato z vojaško silo skušal povrniti zasedeno in bi Rusija izvedla omejen jedrski udar z namenom de-eskalacije konflikta, kako bi se Nato odzval? Na kratko, krepitev ruskih zmogljivosti in nova strategija prinašata vrsto težkih dilem, situacija pa zahteva temeljito prevrednotenje Natove obrambne strategije in postavitve« (Kroenig, 2015, str. 50).

Največjo skrb vzbuja možnost, da bi Rusija proti kateri od baltskih držav uporabila podoben scenarij kot v Ukrajini. V teh državah obstajajo odprti ali latentni konflikti z Rusijo.²⁸ Takšen poseg bi zelo verjetno potekal brez neposredne in odkrite uporabe vojaških sredstev, zato ne bi bilo mogoče uporabiti 5. člena Severnoatlantske pogodbe (SAP) oziroma ne bi bilo podlage za izvajanje kolektivne obrambe. Pravzaprav

²⁶ NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats, 29.–30. april, 2015. NDC Conference Report.

²⁷ Strateški koncept Nata iz leta 2010 kot tri ključne naloge obravnava kolektivno obrambo, krizni menedžment in kolektivno varnost. Kroenig (2015, str. 57) meni, da bo kolektivna obramba morala postati Natova glavna naloga in da bo treba zmanjšati pozornost, namenjeno drugima dvema nalogama.

²⁸ Rusko govoreče manjšine živijo v Estoniji (25 % preb.) in Latviji (26 % preb.), v obeh so tudi določene napetosti med manjšinami ter večinskim prebivalstvom. V Litvi je ruskega prebivalstva manj (6 %), vendar so se leta 2014 zelo zaostriili njeni odnosi z Rusijo. Litva je ostra zagovornica sankcij proti Rusiji, na kar je Rusija odgovorila s povratnimi sankcijami in diplomatskimi potezami, celo z grožnjo prekinitve diplomatskih odnosov.

Rusija šteje za zelo pomembno, da pri doseganju svojih ciljev Natu ne bi dala povoda za aktiviranje 5. člena SAP. Skrbi glede groženj, ki potekajo »pod pragom 5. člena« (angl. below the threshold of Article 5), so v Natu danes zelo izrazite.²⁹ Ker bi se Nato s tradicionalnimi instrumenti kolektivne obrambe težko odzival na hibridno vojskovanje, bi v takšnih primerih bili najpomembnejši solidarnost in enotnost med zaveznicami.

Strokovnjaki opozarjajo, da v Natu še nimamo enotnega razumevanja glede uporabe, relevantnosti ali praktičnih koristi koncepta hibridnega vojskovanja (Jacobs, Lasconjarias, 2015, str. 2). Je pa enotno prepričanje zaveznic, da bo Nato v prihodnje moral oblikovati celovitejši pristop k temu problemu. Zavezništvo je decembra 2015 sprejelo Strategijo zoperstavljanja hibridnemu vojskovanju. Kot je povedal generalni sekretar Nata, strategija temelji na treh stebrih: pripravi, odvratanju in obrambi. Eden ključnih sestavnih delov te strategije je tudi krepitev sodelovanja v EU.³⁰

Posledica spremenjene politike Rusije so tudi jasno izražena pričakovanja zaveznic v vzhodnem delu Nata, da mora zavezništvo oblikovati kredibilnejšo politiko obrambe. Na spremembe se je zavezništvo odzvalo z veliko aktivnostmi. Na političnem področju je pomemben korak v tej smeri Akcijski načrt pripravljenosti (angl. Readiness Action Plan), sprejet na zasedanju v Walesu leta 2014. Na vojaškem področju so bile oblikovane Združene namenske sile v visoki pripravljenosti (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF) v velikosti kopenske brigade s pripadajočo podporo drugih zvrsti vojske. V zaveznicah na vzhodu (Bolgariji, Estoniji, Latviji, Litvi, Poljski in Romuniji) je Nato začel vzpostavljati elemente sistema poveljevanja, ki bi ob potrebi podpirali prihod zavezniških sil. Del odziva je tudi intenziviranje vojaških vaj in krepitev vojaškega sodelovanja, predvsem na področju usposabljanja z državami na vzhodnem obrobju.³¹

Poleg krepitev kakovosti in odzivnosti vojaških sil bo treba razviti še druge zmogljivosti. Jacobs in Lasconjarias (2015, str. 11) na primer opozarjata, da bo treba okrepiti kibernetško obrambo, zmogljivosti za izvajanje psiholoških operacij, zmogljivosti za civilno-vojaško sodelovanje, obveščevalne zmogljivosti ter zmogljivosti za odzivanje na načrtno vodeno zlonamerno propagando. Nato, ki je

²⁹ *S tem so povezana tudi razmišljanja o spremembi 5. člena Severnoatlantske pogodbe, ki kot podlago za kolektivno obrambo šteje »oborožen napad« na katero od članic, tako da bi kot podlago za kolektivno obrambo upoštevali tudi druge vrste ogrožanja, na primer kibernetški napad, prikrito infiltracijo tujih oboroženih sil na ozemlje zaveznice, različne oblike hibridnega vojskovanja ipd. Več o tem glej Kroening, 2015, in Thornton, 2015. Doseganje konsenza v Natu o takšni spremembi se zdi zelo malo verjetno.*

³⁰ *Omenjena strategija je dokument zaupne narave, zato podrobnosti javnosti niso znane. Navedena stališča so bila predstavljena na tiskovni konferenci generalnega sekretarja Nata 1. decembra 2015. Vir: http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_125362.htm?selectedLocale=en.*

³¹ *Nato je med 3. oktobrom in 6. novembrom 2015 izvedel vajo Trident Juncture, ki je bila največja vaja po letu 2002. Potekala je na ozemljih Italije, Španije in Portugalske ter v Sredozemskem morju. V njej je sodelovalo 36.000 vojakov, 140 letal in 60 plovil. Podlaga vaje je bil scenarij, po katerem neka večja država izvede invazijo na manjšo sosednjo državo in ogroža še tretjo državo. Nato na podlagi mandata VS ZN začne izvajati misijo za pomoč ogroženim državam in zagotavlja svobodno plovbo. Vaja je bila namenjena preverjanju pripravljenosti sil VJTF.*

predvsem vojaško-politična organizacija, se pravzaprav ne more ukvarjati s celotnim spektrom izzivov hibridnega vojskovanja. Za zdaj razvija predvsem politiko odvrčanja, ki temelji na hitrem vojaškem odzivu. Za obsežnejše spopadanje s temi grožnjami pa mora Nato sodelovati z drugimi mednarodnimi organizacijami, posebno z EU (Pindjak, 2014).

Sklep Dosedanje razprave o hibridnem vojskovanju puščajo dvom o tem, ali je ta koncept upravičeno obravnavati kot novo kategorijo vojskovanja ali celo kot novo »revolucijo v vojaških zadevah«. Brez dvoma ta koncept opozarja na nove in širše dimenzije vojskovanja, ki bodo verjetno prisotne v vseh prihodnjih konfliktih. Priča bomo brisanju ločnice med vojaškim in nevojaškim delovanjem, uporabi vseh razpoložljivih sredstev in oblik delovanja, težnjam po ustvarjanju nejasnih situacij in vojskovanju, ki spreminja na Zahodu uveljavljene kulturne in civilizacijske norme vojaškega delovanja. V sodobnosti je vojna, vsaj v razvitem industrializiranem delu sveta, vse manj sprejemljiva in moralno upravičena. Najbrž ni odveč bojazen, da bodo hibridne oblike vojskovanja, s katerimi si njihovi izvajalci pravzaprav prizadevajo prikriti, da gre za vojno, postale prav zato sprejemljivejše in tudi bolj pogoste. Oblik hibridnega vojskovanja ne uporabljajo samo šibkejši udeleženci v spopadu z močnejšim nasprotnikom, kot je to praviloma v primeru asimetričnega vojskovanja. Takšne oblike vojskovanja lahko uporabljajo tudi močne države za pritisk na šibkejše nasprotnike, ker je to sprejemljivejše in tudi učinkovitejše ter zagotavlja možnost prikrievanja lastne vpletenosti.

Glede na raznovrstnost in izrazito prilagodljivost oblik hibridnega vojskovanja ni mogoče vnaprej načrtovati učinkovitih ukrepov upiranja. Lahko pa predvidimo, da je učinkovitost upiranja povezana vsaj s temi sestavnimi deli: 1. s socialno-politično stabilnostjo družbe; 2. s sposobnostjo usklajenega odzivanja vseh državnih struktur; 3. s sposobnostjo skupnega delovanja znotraj mednarodnih ustanov; 4. z delovanjem profesionalnih vojaških sil, sposobnih operacij v nepredvidljivem in hitro spreminjajočem se okolju; 5. s pripravljenostjo prebivalstva, predvsem z vidika psihološko-propagandnih dimenzij vojskovanja. Vendar pa lahko danes v državah na območju Nata in EU na kar nekaj naštetih področjih najdemo tudi šibke točke.

Tudi v Sloveniji je nujen razmislek o tem, kaj nova strateška realnost, ki se trenutno kaže s pojavom hibridnega vojskovanja na vzhodnem in južnem obrobju Nata (Ukrajina, Sirija in Irak), prinaša v našo varnostno realnost. To bo verjetno zahtevalo tudi ponoven razmislek o ustreznosti veljavnih vojaško-strateških in doktrinarnih predpostavk.³² Zoperstavljanje hibridnim grožnjam ni zgolj vojaški problem, zato tudi obravnava ne more biti omejena samo na vojaško stroko, temveč zahteva sodelovanje vseh, ki se ukvarjajo z varnostjo v najširšem smislu.

V zadnjih dveh desetletjih je pri nas prevladalo prepričanje, da so vojaške grožnje zelo oddaljene. Dogajanja od leta 2014 naprej so takšna prepričanja relativizirala.

³² Dokument *Vojaška doktrina je bil sprejet leta 2006, od takrat pa ni doživel dopolnitev ali sprememb.*

Prisotnost konfliktov in tudi možnost oboroženih spopadov je postala večja kot kadar koli po koncu hladne vojne. Takšni konflikti najbrž ne bi pomenili neposredne teritorialne grožnje državi, vendar bi imeli veliko drugih posledic in bi terjali odziv. Članstvo v mednarodnih institucijah ne daje nujno trdnih varnostnih jamstev. Grožnje, ki imajo značaj hibridnega vojskovanja, so praviloma »pod pragom« 5. člena Severnoatlantske pogodbe, kar postavlja pod vprašaj izvajanje kolektivne obrambe. V takšnih primerih medsebojna pomoč med zaveznicami temelji predvsem na njihovi pripravljenosti in medsebojni solidarnosti. Vendar pa je, kot je pokazal primer »begunske krize« leta 2015, nacionalni interes pogosto bistveno močnejši motiv delovanja držav, kot je solidarnost.

Za zagotavljanje varnosti in obrambne sposobnosti so glavne zmogljivosti države. Ob vojskovanju, ki ima hibridni značaj, so nujne zelo raznovrstne zmogljivosti. Treba je povečevati sposobnost zaznavanja, analize in razumevanja varnostnega okolja in groženj v širšem okolju. V to spada tudi razumevanje sprememb vojskovanja, ki potekajo v sodobnosti. Obrambna sposobnost pa temelji na skupnem in usklajenem delovanju številnih državnih ustanov na različnih področjih. Eden najpomembnejših dejavnikov pa so vojaške zmogljivosti.

Vsi primeri sodobnega hibridnega vojskovanja kažejo na pomen dobro opremljenih, izurjenih, profesionalnih vojaških sil. Slovenska vojska po številnih merilih ne ustreza zahtevam sodobnega vojskovanja. Njene zmogljivosti so vprašljive zaradi razvojnega zaostajanja, ki je posledica nezadostnih finančnih sredstev. To se kaže predvsem v zastoju glede uvajanja nove sodobne oborožitve in opreme, zmanjšanju obsega stalne sestave vojske, vprašljivi kakovosti šolanja kadrov, zmanjšanju in nezadostni usposobljenosti prostovoljne rezerve idr. Za primer bistvenega poslabšanja varnostne situacije je bil vpeljan koncept vojaške strateške rezerve, ki pa je nedorečen, njegova izvedljivost in učinkovitost pa sta vprašljivi. V razmerah, ko se moramo spoprijeti s poslabšanjem varnostne situacije v širšem regionalnem okolju bo zanemarjanje razvoja vojaških zmogljivosti v prihodnosti vse težje opravičevati.

Literatura

1. *Conflictbarometer, 2014. Heidelberg Institute for International Conflict Research. www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2014.pdf* (24. 8. 2015).
2. Ferris, J., 2010. *Conventional Power and Contemporary Warfare. V Baylis, J. in drugi. Strategy in the Contemporary World. Oxford.*
3. Fleming, B. P., 2011. *The Hybrid Threat Concept. United States Army Command and General Staff College. Fort Leavenworth.*
4. Freedman, L., 2014–2015. *Ukraine and the Art of Limited War. Survival – Global Politics and Strategy, 56/št. 6.*
5. Fromson, J., Simon, S., 2015. *ISIS: The Dubious Paradise of Apocalypse Now. Survival – Global Politics and Strategy, 57/št. 3.*
6. Hoffman, F., 2009. *Hybrid Warfare and Challenges. Joint Force Quarterly, 52/št. 1.*
7. Hoffman, F., 2014. *On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs Hybrid Threats. http://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/* (2. 9. 2015).

8. Jacobs, A., Lasconjarias, G., 2015. *NATO's Hybrid Flanks. Rasearch Paper, NATO Defence College.*
9. Johnson, D., 2015. *Russia's Approach to Conflict – Implications for NATO's Deterrence and Defence. Rasearch Paper, NATO Defence College.*
10. Kiras, J., 2008. *Irregular Warfare. V Jordan, D. idr. Understanding Modern Warfare. Cambridge Univesity Press. Cambridge.*
11. Kroenig, M., 2015. *Facing Reality: Getting NATO Ready for a New Cold War. Survival – Global Politics and Strategy, 57/št. 1.*
12. Lindley-French, J., 2015. *NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats. NDC Conference Report. Research Division – NATO Defense College.*
13. Lonsdale, D., 2008. *Strategy. V Jordan, D. idr. Understanding Modern Warfare. Cambridge Univesity Press. Cambridge.*
14. McCuen, J., 2008. *Hybrid Wars. Military Review, March–April 2008.*
15. *Military Balance, 2015. Routledge. London.*
16. Palmer, D. A. R., 2015. *Back to the Future? Russia's hybrid warfare, revolutions in military affairs, and Cold War comparisons. Rasearch Paper, NATO Defence College.*
17. Parameswaran, P., 2015. *Are We Prepared for 'Hybrid Warfare'? <http://thediplomat.com/2015/02/are-we-prepared-for-hybrid-warfare/> (21. 8. 2015).*
18. Pindjak, P., 2014. *Deterring Hybrid Warfare: a chance for NATO and EU to work together. NATO Review, November 2014.*
19. Piotrowski, M., A., 2015. *Hezbollah: The Model of a Hybrid Threat. PISM Bulletin. http://www.pism.pl/files/?id_plik=19320.*
20. Reisinger, H., Goltz, A., 2014. *Russia's Hybrid Warfare. Rasearch Paper, NATO Defence College.*
21. Rühle, M., Grubliauskas, J., 2015. *Energy as a Tool of Hybrid Warfare. Rasearch Paper, NATO Defence College.*
22. Schadow, N., 2015. *The Problem with Hybrid Warfare. <http://warontherocks.com/2015/04/the-problem-with-hybrid-warfare/> (17. 9. 2015).*
23. Speck, U., 2014. *How the EU Sleepwalked Into a Conflict With Russia. <http://www.carnegieeurope.eu/2014/07/10/how-eu-sleepwalked-into-conflict-with-russia/hfjn> (2. 7. 2015).*
24. Speller, I., Tuck, C., 2008. *Introduction. V Jordan, D. idr. Understanding Modern Warfare. Cambridge Univesity Press. Cambridge.*
25. Svete, U., Guštin, D., Prebilič, V., 2010. *Asimetrija in vojaška organiziranost: slovenske izkušnje. V Malešič, M., (ur.) Mednarodne razsežnosti varnosti Slovenije. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.*
26. Škerbinc, M., 2015. *Hibridno vojskovanje. Revija Obramba, maj 2015.*
27. Thornton, R., 2015. *The Changing Nature of Modern Warfare: Responding to Russian Information Warfare. RUSI Journal, 160/št. 4.*